

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חיידים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"ר ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (וידל) עפשטיין זצוקלה"ה

לעילוי נשמת

מרן ראש הישיבה

רבינו אהרן יהודה לייב בן ר' נח צבי שטיינמן זצוק"ל

נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח, תנצב"ה

פרשת וישב תשפ"ה גליון שנה ל"ט

נפלאות מתורתך

ויקחהו וישלכו אותו הבהר והבור רק אין בו מים. וישבו לאכל לחם... ויעברו אנשים מדינים סחרים ומשכו ויעלו את יוסף מן הבור ומכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה. בראשית ל"ז, כ"ד-כ"ח. אחת הפורעניות הקשות שהיו לישראל, השקולה כשריפת בית המקדש, אשר עליה נקבע לדורות לקונן בתשעה באב ולבכותו ביום הדין, הוא הריגתו של יוסף. הוא הריגתו של יוסף, רבי עקיבא, רבי חנינא בן תרדיון, רבי חוצפית הנמרגון, רבי אלעזר בן שמעון, רבי חנינא בן חכינאי, רבי ישבב הסופר, רבי יהודה בן דמה ורבי יהודה בן בבא.

עיקרי מעשה מחידו זה, מובא באריכות במדרש 'אלה אוכרה' (הובא באוצר מדרשים' עמ' ח"מ וילך), ונכתב בקיצור ובחריזה בפיוט 'אלה אוכרה', אודות אותו שליט רומאי בתקופת סוף בית שני, שביקש ללמוד את התורה וחשב מומיות כנגד ישראל, וכשהגיע לפרשת משפטים (שמות כ"א ט"ז): 'וגב איש ומכרו ונמכא בידו מות יומת', עלה רעיון בלבו כיצד יוכל להרע לישראל ובה לבו למנוע גדולי התנאים שהיו באותה עת, וצויה למלאות את אורונו בעלילים, וקרא לעשרה חכמים גדולים, אותם תנאים קדושים וטהורים הנזכרים למעלה, ושאלם מהו הדיון אילן (דברים כ"ד ז'): 'מצא איש גנב פנימה, אך מאחר וכבר מתו, עליהם לשאת את עון אבותיהם ולכן חרץ את דינם מדרש בתורה (במשך הפסוק): 'ומת הגנב ההוא', נהם כנגדם בדברי בלע כנגד שבטי קה, שמכרו את יוסף אחיהם לאורחתי ששמעאלים בעד נעליים, ובכך החתיבו מיתה. הוסיף אותו רשע להתפרא בעצמו, כי אילו השבטים הקדושים עדיין היו בחיים, הרי שהיה דנם בפניהם, אך מאחר וכבר מתו, עליהם לשאת את עון אבותיהם ולכן חרץ את דינם למיתה. והמדרש מפרט את מיתת הצדיקים, כל אחד במיתה משונה אחרת, אשר בכך מקוננים השאדומים הרעו לנו מל מלכי אדמה, ומתחננים לפני ה' החנון, כי ביום הכיפורים הקודש בו חתם את כל ישראל לחיים, ביטת הוא ממרומים: 'ואשפת דם הצדיקים ומתצית דמים, תראה פפרגוןך והעבר כתמים, אל פלך יושב על פסא רחמים'.

בתוכי הדברים נאמר, כי התנאים הקדושים קיבשו מהמושל שיתן להם זמן שלשה ימים לברר אם אכן כך נגזר עליהם במרומים, כשהסכימו יחד לדבר שכלל בגזירת שמים, יקבלו עליהם את הדיון באהבה. ונתנו כולם ישיבה ברבי שמעאל כחן גדול, שטיהר את עצמו והזכיר את השם הקדוש ועלה למרום, ובענה כי עליהם לקבל את הדיון, ששמע מאחורי הפרגוד שכן נגזר עליהם וירד ואמר את מאמר ה' החברוי.

הדבר הפלאי במעשה זה, שהתנאים הקדושים כלל לא ניסו לענות רשע בדברי תשובה פשוטים כי שורש הנחוח מוטעית, דכל חיוב מיתה הוא רק במדה ונגוב הנפש התעמר בנגוב ובלשון הפסוק שהזכיר בפניהם בנוסח שאלתו, והיינו שגם גנב נפש וגנב היתעמר בו כשהחייבו לבצע מלאכה, ואחר כך מכרו, אבל אם גנב יהודי ומכרו מבלי להתעמר בו, או שגנב יהודי והתעמר בו מבלי למכרו לאחר, הגם שמעשהו חמור מאד, בכל זאת אינו מחייבו עבדו מיתה. והרי פשוט הפסוק האמור על מכירת יוסף, כולל את גניבתו ומכירתו, אך לא נזכר כלל שהשבטים התעמרו בו והכריזוהו לבצע מלאכה, ולפי זה פטורים המה מעונש מיתה אשר לדברי אותו רשע מושט עליהם תחת השבטים הקדושים.

יתרה מזאת, גם אם נלמד שהתנאים הקדושים כלל לא התייחסו לדברי אותו רשע טענה עצמית, אלא שלחה שמימי לגבות מהם את החוב הצבור מן מכירת יוסף, אשר נגזר עליהם מאחורי הפרגוד כי יזכו להיות אלו שיפרעוהו, ולכן לא טרדו לענות לו דבר, עדיין יש מקום להקשות, מדוע אכן נאמר עליהם גזירה נוראה זו, כאשר לכאורה משמעות הפסוקים היא שהשבטים לא נתעמרו ביוסף קודם מכירתו, ולכן אינם בני מות, וגם אין צריך להמית אחיהם התנאים.

וענין השפתי כחן על התורה' (בפרשתנו, ל"ז כ'), הלימוד כי השבטים בכוונה תחילה לא התעמרו ביוסף כדי שלא להתחייב במכירתו, אך הדבר לא הועיל להם, שנקטו להם לחומרא כשיטות הסוברות דגם מכירה בלא התעמרות ומחייבת מיתה.

והדברים יורשים ביאור, אחרי שלהלכה נקטינן דרך הגובן ומתעמר מוכר, מתחייב בנפשו, אם כן מדוע התחייבו השבטים מיתה במכירת יוסף, והוצרכו לכפרה על ידי עשרה הרוגי מלכות.

כתוב בספר דניאל (ו' ו'ע"ג המפרשים), שכאמר דריוש המדי קיבל את מלכותו, הוטב הדבר לפניו להתקין את המלכות על ידי מאה ועשרים אחשדרפנים, אשר שרים אלו יהיו המושלים בכל מלכותו, ומעליהם מינה שלש סרכים שהאדם מכה ורבי המלך, אשר שרים ראשיים אלו יפקחו על כל מאה ועשרים האחשדרפנים וישמיעו את צוניהם למלכות, וכך יישמר המלך המלכות מכל זק. ודניאל מפני רוח אלקים שעליו, נצח והתברר בדבר על האחשדרפנים ואף על הסרכים המקבילים אליו, והמלך חשב למנותו על כולם, שיהיה הממונה על כל המלכות.

בעקבות קצאת כל השירים המלך דניאל, חפשו עליהם בדבר המלכות שיוכל להשליט עליו, ומתחמת נאמנותו הרבה עליו עליו, אלא שגורו ביונים, כי הדרך היחידה בה ניתן למצוא לעילה על דניאל, היא על ידי תורת ה', שאם המלך יצוה איזו גזירה לעבור על תורת ה', בודאי שדניאל לא יקיים את דברי המלך אלא יעבור עליהם, וכך ימצאו לו עלילה. בעקבות מסקנתם זו, ונוצע כל בעלי השררה במלכות המלך ואמרו לפניו, כי היות ומלכותו חרשה היא, על כן של החוקים את דבר המלכות בחר לצוות שאין לבקש על בקשה שאם אלהים יודע במשך שלושים יום, מלבד מהמלך בעצמו, ומי שיעבור על חוק המלך הזה, וישלך לגוב האריות, וחוק זה יכתב על ידי המלך וינתן כחוקי פרס ומדי שאינו ניתן לשינוי [ועיין באלשיך המבאר כיצד התחכמו לדבר עם המלך בתבונה רבה, באופיו שתיקם סופים לדבריהם בלא להתחייב עם דניאל, העלול לסכל את כל תוכניתם]. ואם הצליחו בתוכניתם ודניאל אלא נכנסו בליבו של המלך וכדבריהם כן עשה, שכתב כתב ואיסור על בקשה ותפילה מאלוהים ואדם במשך שלושים יום.

ולמרות גזירת דריוש המלך, המשיך דניאל להתפלל לה' כמעשיהו בכל יום, שהתפלל בוקר צהרים וערב בעלייתו שהיתה מכוונת כנגד ירושלים, כשהוא כורע על ברכיו ומתפלל ומבקש מה' ככל מעשיו מימים ימימה. והאנשים הללו התאספו ובוא לבקו את אחרי דניאל, ודניאל המשיך להתפלל, ועל כך באו למלך ושאלוהו חתוק שחקק, והמלך השיב להם שאכן כן הוא שאלת הדבר ככל חוקי פרס ומדי שאל יעבור. אז ענו ואמרו למלך דניאל את שם עליון טעם, והיינו שלא נתן בו ועצה לחוש על גזירותיו, ולא על האיסור שכתבת, ששלש פעמים ביום הוא מתפלל לה'. וכששמע המלך על כך, חרה לו מאוד והרבה לו הרע, כי אהב את דניאל וקשה היתה לו מיתתו, על כן חשב על דניאל דרכים להצילו ולדחותו מעונשו, ואמר למלשינים שאינו מאמין לדבריהם, אך כשהגיעו זמן תפלת ערב ודניאל שוב כרע על ברכיו והתפלל לה', שוב לא היה למלך פתחון פה להצילו. והוסיפו אותם המלשינים ואמרו למלך, שלמי דעי פרס ומדי אין להשיב את דבר המלך ועל כן יש להשליך את דניאל לגוב האריות כפי שנצטב בחוק.

ולא פתח שעה כתיב (שם ו'): 'באדון מלפא אמר ויתוהו לנניאל רומו לבגא די אריותא ענה מלךא רומא ונמך לנניאל אלקה די אנתה פלה לה בתדירא הוא שייבונך (אז אמר המלך והביאו דניאל והשליכוהו לבור האריות. ענה המלך לדניאל ואמר, אלקך אשר אתה מתפלל אליו לפניו [תמיד], הוא יצילך - רל"ב"ג).

וכאשר דניאל נשאל למה לא נחייבו את האריות, הובא אבן אמת והושיבו על פי הבור, והמלך חתם אותה בטבעות ואף השרים חתמוה בטבעותיהם כדי שלא יוכלו להציל את דניאל ולהוציאו מתוך הבור. והקשו חז"ל (במד"ר י"ד ג', מדרש תהלים כ"ו ו'ס"ד א', וכפ"ש) על הפסוק שם, והובא בליקוט תהלים (תש"פ), וכי מניין הגיעה אבן זו, שהיה בבל אין אבנים כ"ל? 'אלא מלמ' שקמה האבן מארץ ויבשתה עליו על פי הבור. רב הונא בשם רב יוסף אמר, יד המלאך באותה שעה ונלמה כדמות ארי של אבן וישב על פי הבור'.

ויסו של דבר היה, שהמשיך דניאל ללמוד שנתו של המלך מרוב צער על דניאל, ואף לא אכל ושתה בו המתח כן, מלבד שחלחל היום המלך בהלכה למקום חגית פורת גבול. ובתקופתו לבור צעק לדניאל בקול רם, ענה המלך ואמר לדניאל, דניאל עבד אלקים חיים, אלקך אשר אתה מתפלל לפניו [תמיד], היכול להצילך מן האריות. דניאל השיב למלך בברכה בעלילתו לומר, וסיפר לו שהאלקים של שלח את המלאכ וסגר את האריות והם לא יכלו להשיק, לפי שבר נמצא לו זכות לפניו [לפני ה'], ואף לפני המלך הוא לא עשה דבר רע. וכששמע המלך כן, שמח עד מאד ואמר להעלותו מתוך הבור, ובדקוהו ולא מצאו בו אפילו חבורה מאריות, כי הוא בטח בה' אלקיו.

ונהל כל הלומד פרשה זו תמה עד מאוד, מדוע הוצרכו לתוספת נס פלאי זה של הבאת אבן מארץ ישראל שתשב

כתב חידה

שנים טרם הייתי לאיש נישאתי על ידי זקני המולך,

ובכך נגזר על הכליה מלבד השתלשות הריגת המלך.

מששת אחי הנודעים והטובים שקבלו מתנות חששת,

זכפי שעמהם הרשעתי בנשותי ובני בחומרה נפרעתי.

במכתב תוכחה שהגיע ממשלחו לאחר מיתתו נודעתי,

ובו נאמר עונשי באופני היסורים הרעים בהם ניגפתי.

מ י א נ י ?

רמז: דמות מבין המלכים או הנביאים!

חילוקא דרבנן

כתיב (בראשית ל"ח כ"ה): "הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי תרה ויאתמר הכר נא למי החתמת והפתילי והמטה האלה". ופירש"י: "הכר נא. אין נא' אלא לשון בקשה; הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות". ומבואר, דתמר ידעה עוד קודם לידתה, כי יש לה תאומים בבטנה, ולכן רמזה ליהודה היא יאבד שלש נפשות.

ע' בפסוקים (שם כ"ה, כ"ב-כ"א): "ויתרצו הנשים בקרבה ותאמר אם נן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. ויאמר ה' לה שני גוים גוים בבטןך ושני לאמים ממעריך פדרך...". ופירש"י שם: "ותלך לדרש. לבית מדרשו של שם... ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר ברוח הקודש והוא אמר לה". ומבואר, שרבה לא ידעה מעצמה על מה תאומים בבטנה, ורק ע"י רוח הקודש שנאמר לשם ידעה זאת, וכיצד ידעה תמר מעצמה שעתידה לילד תאומים.

וצריך ביאור!!!

מדור זה נתרם לע"נ איסר יעקב בן מנחם מנדל וחנה בנה בת שמאי ז"ל

מענינא דסדרא

"זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ' ח').

היכן בפרשתינו, מצינו מעשה או הנהגה בענין שבת, או שניתן ללמוד על דבר מענייני

השבת וכוחה והלכותיה, או על הדרכים והצורות הראויות אל הכנתה?

מדור זה נתרם לזכות חוה בת חיה שרה

המשך: על פי הבור שהמלך ושוריו חתמו עליה את חותמם, ומה היה חסר חסר הצלת דניאל מגוב האריות, שבעבורה הוצרכו לנס זה של הבאת האבן.

לעוסקי תורתך

בערש"ק הבעל"ט פרשת מקץ

לא יופיע הגליון

הגליון הבא יופיע א"ה

בערש"ק פרשת ויגש הבעל"ט

ונתבאר כי גם בתוכני הנהגה ניסית פעמים כי עדיין קיימת הנהגה טבעית, היינו כי אדם ראוי לנס להנצל מגוב אריות, עדיין יתכן ויכול להפעל ולהרג בהרג ובמגבים וכלי משחית שירוקו לעברו, כי הנא יציל אותו מחיות רעות ואף ממלאכים רעים, אך לא מבני אדם בעלי בחירה שיוכלו לפגוע בו. וניתן ללמוד מן האם, כי גם כאשר ה' עושה נס ופלא להציל אדם, אין בכך למנוע את הבחירה מאדם אחר, והלה יוכל לפגוע בניצלו ולהורגו.

ועל פי יסוד זה מבאר רבי חיים בן עטר זיע"ה (האור החיים' בפרשתנו, ל"ז כ"א), מדוע נחשבת עצתו של ראובן להשליך את יוסף לבור כהצלה, אחרי שדרשו חז"ל (שבת כ"ב א' ועוד), כי אותו בור היה מאבנים ריקים, אך היו בו נחשים ועקרבנים מסוכנים ביותר לאדם, וכתב: 'ויצלהו מן המלך'. פירוש, לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלח נחתיים מיתה, מה שאין כן חיות רעות, לא יצטנו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אמרו ויצלהו מן המלך, מיד הבחירה... והוא (ראובן) טעמו כמס עמו שהוא הצליח להשיבו אל אביו, כי ידע נאמנה כי חית השדה השלמה לו ולא ירעו ולא ישחיתו הנחשים והעקרבנים בורע יעקב...".

ונהג מהלכו זה של ראובן שהשלכתו לבור היא למטרת הצלה, שמרו בתוכני לייב ולא שיתף בו את האחים וכפי שנתבאר, ועל כך, כאשר האחים הסכימו לעצתו והשליכו את יוסף לבור בו היו הנחשים והעקרבנים, חשבו בלבם כי כלל שלא מית על ידם, הרי הדרך שתהיה לו להתקיים בבור זה, היא על הריגת הנחשים והעקרבנים, נמצא שכאשר יוסף יעשה זאת, הרי פועל עבוד האחים שיהיה להם בור יקי מכל אותן מרעין בישין, והגם שתועלת פעולה זו פחותה עבורם, שכן היו במקום בורות נוספים ואחריהם שיתכן והיו ירשקו לחלוטין ויכלו לשמשם, בכל זאת היה בכך עורם איזו שהיה תועלת מסיימת. ובמיוחד לאור האמור בספר הישר שם, שעם כניסת יוסף לבור, ברחו ממנו כל הנחשים והעקרבנים, נמצא שפלא יוסף תועלת לאחיו.

ומעתה מבאר רבי חיים קניבסקי זצ"ל (ממה שרשם והשיב בכתב ידו, הובא במחזור תפילה ש'יח שפותינו' ליום הכיפורים עמ' 626), מבווא היטב מדוע נחתייבו השבטים מיתה במכירתו, שכן לאחר שגנבוהו התעמרו בו במלאכה מועטה זו של הריגת הנחשים והעקרבנים וכפי שנתבאר, ובדין התעמרות נאמר (עי' רמב"ם פ"ט מהלכות גניבה ה"ב), כי גם מלאכה ושימוש של שאין בו חיות רעות, לא יצטנו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אמרו וגם כשהוא ישן, ועל כן נגזרה הגזירה על עשרה הרוגי מלכות, ועתיד הקב"ה לתבוע דמן ולנקום דם עבדיו השפוך מלכותו ושרעה, בבואה להשלים במהרה בימינו, אכ"י".

כל הוריות שמורות לאיחוד בחיור' - ירדנים התבונה - מודיעין עלית - ארץ ישראל

משעב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "הושפט" [בן אָסאָ וְעֻזָּבֵה, ואבני יוֹנָם, מלך יהודה].

שמיני בשרה שהעמיד זקני נחשבת –
שיהושפט היה השמיני בין המלכים שיעקב זקנו העמיד מרועו.

שיהושפט היה מלך יהודה, כדכתיב (מ"א ט"ו כ"ד): "ויִשָּׁכֵב אָסָא עַם אֲבֹתָיו וַיִּקְרָב עִם אֲבֹתָיו בְּעֵיר דָּוִד אֲבִיו וַיִּמְלֶךְ הַהוֹשֵׁפֶט בֶּן־נָחֲשִׁי".

ויהושפט היה מזרע יעקב, פשוט, דהיה מלך יהודה, ואף יחסו נכתב בפסוקים כי הוא בן מזרע מלכות בית דוד, דוד נכתב יחסו עד ליהוד בן יהודה בן יעקב, כדכתיב (רות ד', י"ח-כ"ב): "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ פְּרָץ הוֹלִיד אֶת חֲצֹרֹן. וַחֲצֹרֹן הוֹלִיד אֶת רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת עֲמִינָדָב. וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשֹׁן וְנַחֲשֹׁן הוֹלִיד אֶת שְׁלֹמֹה. וְשְׁלֹמֹן הוֹלִיד אֶת בָּעֲזָה וְבָעֲזָה הוֹלִיד אֶת עֻזָּבֵה. וְעֻזָּבֵה הוֹלִיד אֶת יֵשׁוּ וְיֵשׁוּ הוֹלִיד אֶת דָּוִד".

ויעקב זכה להעמיד מלכים רבים מזרועו, ויהושפט הוא השמיני שבהם, שכן סדר מלכי בית ישראל הוא, שאול, איש בושת, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא והושפט השמיני, וכפי שחז"ל מנו את שמנות המלכים הללו הנחשבים כפי שיעקב העמידם מזרעו וכדלהלן.

ואת ביטול שררת המורשים השלמתי –
שיהושפט במלכותו השלים את ביטול שררת מלכי אדום שהורישו המלכות בה לזה.

שלאדום היתה שררה מיוחדת של שמונה מלכים¹ כדכתיב (בראשית ל"ו, ל"א-ל"ט): "וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ מִלְכָּה בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּמְלֶךְ בְּאֲדוֹם בְּעָלֶע... וַיָּמָת בְּעָלֶ וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב... וַיָּמָת יוֹבָב וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו חֲשָׁם... וַיָּמָת שְׁלֹמֶה וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו חֲדָד... וַיָּמָת חֲדָד וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו שְׁמֶלַח... וַיָּמָת שְׁמֶלַח וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו שְׂאוּל... וַיָּמָת שְׂאוּל וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו בְּעַל חָנָן... וַיָּמָת בְּעַל חָנָן... וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו הֲדָד...".

ושמונה מלכים אלו התייחדו בכך שהשלימו² את המלוכה ונחשב כאילו הורישו³ את המלוכה לזה, והיינו שכל אחד מהם מת על מיתתו, ולא מרדו בו בחייו והרגוהו, כמו שכתוב על כל אחד מהם, "וַיָּמָת... וַיִּמְלֶךְ תַּחֲתָיו".

ואמנו פשוט הוא כי אל היתה כאן ירושה מאב לבנו, כמפורש בקרא שכל אחי מלך אחר וממקום שונה, ולא העבירו המלוכה בירושה ממש, וכפי שדרשו בעז"ו א' אודות רומי היא אדום: "ומי מתקמף מלכא בר מלכא, והתני רב יוסף, (עובדיה א' ב') הנה קטן נתימך גְּבוּיָם, שאין מושיבין מלך בן מלך...". וכפי שכתבו רש"י ורמב"ם ורמב"ם, "מכאן שאין מעמידים מלך בן מלך...". ובמושב זקנים שם כתבו: "שהרי בכל אלו המלכים אל תמצא שמלך הבן אחריו האב, אלא כל אחד מעיר אחרת, ולכך הזכיר העיריות". ובתוספת דברים כתב הרד"ק שם: "...והמלכה לא היו מלך בן מלך, אלא שהיו מולכים עליהם מלכים ממקומות אחרים לפי התגברות אנשי המקומות ההם".

והנה פשוט מקרא זה צריך לתמוך, על איהו תקופה נאמר שכל באדום רק שמונה מלכים, דאם ללמד את הפסוק כפשוטו דהוא על תקופת שאול או דוד שהיה מלכים בישראל, הרי במשך הדורות הללו עמדו לאדום כארבעים מלכים מלבד שמונה אלו הנוזכים, וכך הקשו ראשונים רבים. וביארו דכוותה הכתוב לִפְנֵי מֶלֶךְ מִלְכָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, היינו קודם מלכות משה רבינו שנחשב כמלך על ישראל, כדכתיב (דברים ל"ג ה'): "וַיְהִי בִישׂוּרֹן מֶלֶךְ...". וכפי שכתב האבע"ז שם: "והאמת שפירוש לפני מֶלֶךְ מִלְכָּה, על משה מלך ישראל...". וכע"ז כתב הרשב"ם שם: "לפני מֶלֶךְ מִלְכָּה. לפני משה שהושיע את ישראל. כל שרי עם ועם קורא מלך, כי עד דוד מצאתיו בייסוּפין אחרי אילו המלכים, קרוב לארבעים

מלכים וקובי שמות זה אחר זה", ובדומה כתבו עוד ראשונים, וע"ע בחזקוני שם.

אכן חז"ל דרשו בפסוק, דבא ללמד על התגברות כח יעקב על עשו הרשע, בכך שבתחילה העמיד עשו שמונה מלכים הללו, ואחריהם וכנגדם העמיד יעקב מזרועו שמונה מלכים שעל ידם גבר על אדום וביטל מלכותם, וכדאיאת בב"ר פ"ג ב' א': "ר' יהושע בן לוי אמר, זה (לעשו הרשע) העמיד שמונה, וזה (ליעקב אבינו) העמיד שמונה. זה העמיד שמונה, בלע יובב חשם הדד שמלה שאול בעל חנן הדד. וזה העמיד שמונה, שאול ואיש בושת דוד שלמה רחבעם אביה אסא יהושפט...". ובתוספת דברים פרש"י שם: "וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים וְגו', שמנה היו, וכנגדו העמיד יעקב ובטל מלכות עשו במימהם, ואלו הן שמונה, ואיש בשת, דוד, שלמה, רחבעם, אביה, אסא, יהושפט. ובמי יורם בנו כתיב (מ"ב ח' כ'). וַיִּמְיָו פֶּשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד הַיְהוָה וַיִּמְלְכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ, ובמי שאול כתיב (מ"א כ"ב מ"ח), וַיִּמְלֶךְ אִין בְּאֲדוֹם נֶצֶב מֶלֶךְ...".

ועל לפי דבריהם מבואר, כי הושפט שכאמור היה השמיני בין המלכים של שהעמיד יעקב זקנו, במלכותו השלים את ביטול שררת שמונת מלכי אדום כל הימים הללו, מאז שאול שלחם בהם דוד שמלך ושלט עליהם, ולכך לאחר מות יהושפט כשהופסק ביטול מלך אדום, חזרה להם השררה וכפרש"י וכפי שנתבאר.

מחמת מסורת האבות שקיבלתי ואחזתי –
שמחמת מסורת האבות שקיבל יהושפט ואחז בה, נהג כדהלן.

שיהושפט קיבל מסורת מאבותיו בענין סיגנון הנבואה, כדאיאת בסנהדרין פ"ט א': "אמר ליה (-הושפט לאחאב), כך מקובלי מבית אבי אבא". סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד". ופרש"י שם: "סיגנון. דבר מליצות של רוח הקודש; עולה לכמה נביאים. נכנס בלבם, לזה בלשונו זה ולזה בלשונו זה, והכל אחד; ואין שני נביאים מתנבאין בסיגנון אחד. בלשונו אחד...". וביאר המהר"ל בחידושי אגדות שם: "סיגנון אחד וכו'. פירוש, אפשר לומר כי יהיו ב' נביאים מתנבאים בסגנון א', אבל אין מתנבאין בלשונו אחד, כי כמו שהנביאים מחולקים גם כעמך כ מחולקים הם בלשונו, שאין הלשון של זה כמו זה. אבל הנבואה שהשם יתברך מראה להם, היא נבואה אחת לגמרי מבלי שניו, רק כשהם מתנבאים להוציא הנבואה מן הכח אל הפעל הם מחולקים, כי אין לשון זה כמו זה כפי אשר המדברים מחולקים וזה מבואר".

ובתוספת ביאור כתב הכלי יקר (מ"א כ"ב כ'): "כי נביאי האמת והצדק, כל אחד ואחד ישיג כפי שיעור הכוונה בל בדמה בשמקל, ולזה יתחלפו לשונם בהתחלפות מעשיהם והנחונם, כי ה' יתברך אל ימצא בנקל לכל מבקש, אלא באגר שלים ובהנחה גדולה, כדכתיב (דברים ד' כ"ט), וקִצְּצַתָּהּ יַתְדֶשֶׁנוּ בְּכֹל לִבְבָךְ וּבְכֹל נַפְשֶׁךָ. אמנם טרעא אשכח דמאסבותא (-הטסאה), במציאה עצמה לכל פתי שוגה ומשה בהכנה כל דהוא, ולזה בהנחת נביא השקר בטומאתם חלה עליהם יחדיו בסגנון אחד ולשונו אחד, כי על מהמה חיול עליהם רוח עושים" ורוח שקר, כי הוא ממציא עצמו לחטאים והפסעיים...".

ויהושפט אחז המורשים זו אשר שמחמת טען כי כל הנביאים שעמדו לפניו והתנבאו בסגנון אחד, נביאי שקר המה, וכדהלן.

לבעלי הכוזב המרובים להאמין מיאנתי –
שמחת אחיותו של יהושפט במסורת האבות, היאן להאמין לנביאי השקר הגם שהיו מרובים.

שיהושפט מיאן להאמין לבעלי הכוזב המרובים מחמת מסורת אבותיו, כפי שדרשו בפסוקים (מ"א כ"ב, ב'-ז', וכע"ז דבה"ב ח"ח): "וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית וַיְהִי הַהוֹשֵׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל... הַהוֹשֵׁפֶט הַחֲלָק אֶתִי לַמַּלְחָמָה רַמַּת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר הַהוֹשֵׁפֶט אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹךְ כְּעַמִּי כְעַמֶּךָ כְּסוֹסֵי כְּסוֹסֶיךָ. וַיֹּאמֶר הַהוֹשֵׁפֶט אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דַּעֲשׂ

גאבור אשאר להגפסוהו קליון זה קאבוד אשפר

גאָ כּוּיִם אֶת דְּבַר ה'. וַיִּקְבַּץ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת הַנְּבִיאִים פְּאָרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הַאֲלֵךְ עַל רַמַּת גִּלְעָד לַמַּלְחָמָה אִם אֶחָדֶל וַיֹּאמְרוּ עֲלֵה וַיְהִי אֲדֹנָי בְּיַד הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאמְרוּ הַהוֹשֵׁפֶט הַאִין פַּה נְבִיאֵה לַה' עוֹד וַיְדַרְשֶׁה מֵאוֹתוֹ".

והנה דברי הושפט אל אחאב מלך ישראל צריכים הבנה וביאור, דאחר שביקש לדרוש את דבר ה' והיהם קבץ עבורו ארבע מאות נביאים שכולם אמרו לו כי דבר ה' שילך למלחמה וז יוצח בה, מדוע ממאן לקבל את דבריהם ושואל עוד אחר נביא לה' לשמוע את דבריו.

ואכן דרשו חז"ל כי יהושפט מיאן להאמין לנביאי השקר¹ הרבים הללו, הגם שלא הכירם במעלליהם הרעים², אלא מכח מסורת אבותיו אודות סיגנון הנביאים המורה שכל ארבע מאות הנביאים הללו, אינם אלא נביאי שקר, וכדאיאת בסנהדרין פ"ט א': "...והושפט הוה התם, וקאמר להו (-יסוד זה אודות סגנון הנביאים המלמד כי כולם דברו שקר). כדתיב, וַיֹּאמֶר הַהוֹשֵׁפֶט הַאִין פַּה נְבִיאֵה לַה' עוֹד (וַיְדַרְשֶׁה מֵאוֹתוֹ). אמר ליה (-אחאב), הא איכא כל הני. אמר ליה (-היהושפט), כך מקובלני מבית אבי אבא, סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד". ופרש"י שם: "...ואלו כולן לשון אחד היו אומרים, כדתיב" הנה נא כל הנביאים אומרים פה אחד טוב".

ואחר יסוד מסורת זו שהנבואה נמסרת לנביא באופן אחד והוא צריך לאומרה בסגנונו ועל כן אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחר, מוכח כי כל הנביאים הללו נביאי שקר המה, וכפי שביאר המהרש"א בח"א שם: "והענין כשמכוונין לסיגנון אחד, בוודאי שכינוי לכל בידא לומר שקר, וכהאי גוונא אינתא בירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ח, ה"ז ב') לענין עדות, כד הוה חמי סחדי מכוונין, הוה חקר. וכד הוה חמי הכן והכן הוה מכווין. ועל בטור ח"מ ס' כ"ח" ודק"פ".

אכן יש לציין, כי הגם שבתחילה מיאן יהושפט לקבל את דברי מאות נביאי השקר וביקש לשמוע את דבר ה' ביד נביאו, ואחאב הביא לפניו את הנביא 'מִיִּקְיָהוּ בֶן יִמְלָה', שאמר בפניו את הנבואה על המלחמה הצפויה במלחמה (מ"א כ"ב, ט"ו-כ"ג), בכל זאת, כאשר נביא השקר "קִצְּצֵהוּ בֵן יִמְלָה" הנה את מיכיהו נביא ה', ואף המלך חורה להשימו בבית הכלא, נמשך אחרי דברי נביאי השקר והסכים ללכת עם אחאב למלחמה, כדכתיב (שם כ"ט): "וינצל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֵׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה רַמַּת גִּלְעָד", ובה אירע כדהלן.

אכן שיטת האברנבלל בספר מלכים, כי יהושפט הלך למלחמה למרות דברי הנביא, זאת משום ששמע כי לא יארע לו דבר, וגם רצה לעמוד דביכורו מננו משמע כי יצא עמו למלחמה, שכתב: "אמנם יהושפט עם היותו ראי את ה', הנה לא האמין בדברי הנביא ועבר על נבואתו ועלה למלחמה, לפי שראה בדבריו שלא יעד רעה כי אם לא אחאב לבדו, באמרו (שם י"ז), כִּצְאוּ אֲשֶׁר אִין לָהֶם רֵעָה, וְאִמֵר (שם כ"ג), וְהִ דְבַר עֲלִיקָה רֵעָה, וְאִמֵר (שם י"ז), שְׁוַבְנֵי אִישׁ לְבִיתוֹ בְּשִׁלּוֹם, וְהִ מֶלֶךְ שְׂאֵל אֵלֵי לָלֵל אֶת צוּרוֹה שְׂאֵל יֵלֵא לַמַּלְחָמָה, גַּם שִׁבְרָה מֶלֶךְ לַאֲחָאב (שם ד'), כְּמוֹנִי כְמוֹךְ כְּעַמִּי כְעַמֶּךָ, וְלִכֵן הוּצַרְךָ לַעֲלוֹת שְׂאֵל, וְהִ אֶעֱבֵר אֶךְ אֵן עַל דְּבַרֵי הַנְּבִיאֵה וּמְצוֹתוֹ".

בדעתיה לה' ברוג האחרון מיתיה ניצלתי –
שבמהלך המלחמה בקשו להרוג את יהושפט, וברגע האחרון זעק לה' וניצל מיתיה.

שכאשר יהושפט החליט לצאת למלחמה על ארם יחד עם אחאב, וכדכתיב (מ"א כ"ב כ"ט, וכע"ז" בדחי"ב י"ח כ"ח): "וַיַּעַל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֵׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה רַמַּת גִּלְעָד, באותה עת היתה העתידור בלב אחאב פחד כי תתקיים בו הנבואה מליכילו על נפילתו במלחמה, על כן חשב כי יוכל להתחכם ולהצל, ולכך התחפש ולבש בגדיה פשוטים שלא ניכר בהם מלכותו (שם ל'), ועם ציאת ארם למלחמה עליהם, צויה מלך ארם את שריו כי לא ילחמו על ישראל אלא רק עם 'מלך ישראל' שיהרגוהו, ורש"י דבה"י והמהר"י קרא במלכים ועוד ביאור, משום שנודע לו על ידי מרגליו דברי

^[1] בידו מֵאֲבָיִה אֲבִי אָסָא אֵבִי, ומסתבר לשון 'מבית אבי אבא' היינו מדורות הקדמים יותר

^[2] ויחכן והכוונה על זקנו מדורות הרבה, הוא דוד המלך, וכענין מה שנאמר על חזקיהו שהיה מזרועו דורות רבים אחריו, שאמר לישעיה הנביא (ברכות ז' א'): "כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב בית זמנחה על צאורו של אדם, לא ימנע עצמו מן הריבא והחיים", ושם פרש"י, "והכוונה על דוד המלך. ואמנם אפשר לחלק, כי לא ינבא קבלתו זו על חזקיהו, רש"י הביא לה מקור מהנאמר אצל דוד זקנו, אלא לנבי ענין מסורת הנביאים וסגנונם, צריך להביא ראיה כי אכן מדובר במסורת מבית דוד זקנו, כי לעולם יתכן וקיבל מסורת זו בשם אחד מאבותיו ולא דווקא דוד המלך.

^[3] אכן במקום נוסף עצאנו גם לשון דומה, וגם שם פרש"י דהוא על דוד המלך, והוא במעשה הדגורו של יענאי שנתחורק לו רבי אליעזר ורבן גמליאל בב"מ ז"ט ב', שציאת שם אודות 'אימא שלום' אחאב רבן גמליאל אשת רבי אליעזר, שאמרה לבעלה: "כך מקובלני מבית אבי אבא, כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה". ופרש"י שם דהיינו דוד המלך: "מבית אבי אבא. מבית אבי המשפחה, שבת נשיאים היתה, והם מבית דוד". ובפשוטו דברי התוס' שם ד"ה מבית [ויכנסית וביאור המהר"ם מלובלין שם ב"ה ח"א], בהנחת דברי רש"י, "כי הכוונה בלשון זה כד מביא דוד בספר התהלים, וכפי שדרשו בבבב"ר ז"ב ב': "אמרו רבין אליעזר, מיום שחזר בית המקדש ננעלו שערי המלכה... ואף על פי ששערי המלכה ננעלו, שערי הדומה לא ננעלו, שנאמר (תהלים ל"ט) שמעיה תִּפְתְּלֵהּ וְיִשְׁקָעֶהּ הַאֲדָמָה לֵאמֹר לֵאמֹר שְׁמַעְתָּ אֶל תַּחֲרָשׁ", וא"כ עדיין אין לנו ראיה, על קבוצת האחרים הדיונים גם אודות דוד המלך.

^[4] איבאר שהתוס' שם חלקו על שיטתו רש"י וכתבו: "ובחזק חזק... ושמה מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שיהיה אבי המשפחה, ולא אדור קאמר, דבאשתחזן מי (ר"ה כ"ה א'), דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אבי אבא שפאמני באבארה כו'". והגם כי אין דוקא גמליאל עמד מודע דוד, בכל זאת למדו התוס' כי קיבל הדברים מאבותיו, ולא דוקא מודד.

^[5] ויזנה ה' לידי לעיניו דבדרי הפני יהושע שם, הכותב על דברי התוס' הנזכרים: "ולענין" שביטוי שרש"י ז"ל על למרש שם ממי, 'מקובלני מבית אבי אבא' על דוד לה', שאמר לתהלים (קמ"ז ל"ט), קָשָׁה יָרַח לְמוֹעֲדֵים שְׂמֵי יַד מְבֹאֵד, ודרשנין תמש ידע מבווא ררד לא דיע ע"ש".

^[6] וכפי חזינו מרתיים מהלשון 'מקובלני מבית אבי אבא' שם, כי למדו שהשנים האמור

^[7] ומסרתו זו על המלך דוד על האמור במקום אחר, וא"כ אפשר אולי לומר כי גם ביחס לדברי התוס' הנזכרים, הכוונה שקיבלם מדוד זקנו.

